

SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN JÄRJESTÄMINEN HELSINGIN SEUDUN YMPÄRISTÖPALVELUT -KUNTAYHTYMÄKONSERNISSA

1 Johdanto

HSY:n yhtymäkokous on 23.5.2014 hyväksynyt kuntayhtymäkonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet kuntalain edellyttämällä tavalla. Tavoitteena on vahvistaa hyvää hallinto- ja johtamistapaa HSY-yhtymäkonsernissa. Hyvällä hallinto- ja johtamistavalla tarkoitetaan toiminnan ja talouden ohjauksen tilivelvollisuus- ja vastuujärjestelmää, joka edistää hallinnon ja palvelutuotannon laillisuutta ja tuloksellisuutta. Järjestelmän perustana ovat lainsäädäntö, hallintosääntö ja toimintaohjeet, HSY:n eettiset periaatteet, strategia sekä asiakkaiden tarpeet.

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan sisäisiä menettely- ja toimintatapoja, joilla johto pyrkii varmistamaan toiminnan laillisuuden ja tuloksellisuuden. Riskienhallinta tarkoittaa järjestelmällistä ja ennakoivaa tapaa tunnistaa, analysoida ja hallita toimintaan liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia.

HSY:n sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaan HSY:n hallitus mm. antaa sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja valvoo sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tuloksellisuutta. Tässä asiakirjassa annetaan ohjeita sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä HSY-yhtymäkonsernissa ja sen toiminnassa.

Riskienhallinnan järjestämisestä säädetään myös HSY:n hallintosäännössä, jonka mukaan hallitus vastaa riskienhallinnan järjestämisestä ja yhteensovittamisesta sekä vahvistaa yleiset periaatteet kuntayhtymän omaisuuden ja vastuiden vakuuttamisesta.

Kuntalain mukaan kuntayhtymän toimintakertomuksessa tulee esittää tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

HSY:n sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaan jokaisen HSY:n toimialan ja tulosalueen sekä konserniyhteisön tulee antaa osana HSY-yhtymäkonsernin tilinpäätösprosessia selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, valvonnassa havaituista puutteista ja toimenpiteistä niiden korjaamiseksi. Selontekojen tulee perustua dokumentoituun itsearviointiin. Tässä asiakirjassa tarkennetaan itsearvioinnin sisältöä ja selonteon laatimisprosessia.

2 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta osana kuntayhtymäkonsernin johtamis- ja hallintojärjestelmää

2.1 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tarkoitus, tavoitteet ja käsitteet

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä toiminta- ja menettelytapoja, joilla tilivelvolliset ja muut esimiehet pyrkivät varmistamaan, että

1. kuntayhtymäkonsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista sekä strategian mukaista
2. päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa
3. lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan
4. omaisuus ja voimavarat turvataan.

Riski on sellaisen tapahtuman mahdollisuus, jolla on vaikutusta tavoitteiden saavuttamiseen. Riskiä mitataan tapahtuman vaikutuksella ja todennäköisyydellä.

Riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus organisaation tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta ja häiriöttömyydestä. Riskienhallintaprosessi perustuu

1. riskin tunnistamiseen ja kuvaamiseen
2. riskin toteutumisen vaikutusarviointiin ja riskin toteutumisen todennäköisyyteen
3. mahdollisuuteen hallita riskiä eri menetelmillä
4. hyväksyttävän riskitason arviointiin
5. riskeistä raportointiin ja riskien seurantaan.

Osa kuntayhtymäkonsernin riskeistä on sisäisiä ja osa ulkoapäin tulevia.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta tulee seurata ja arvioida jatkuvasti, jotta niiden riittävydestä ja toimivuudesta voidaan varmistua.

2.2 HSY:n kokonaisvaltaisen riskienhallinnan malli

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan käytännön toteutus, kehittäminen ja seuranta perustuvat kolmen puolustuslinjan malliin. Puolustuslinjat palvelevat ja avustavat HSY:n ylintä johtoa sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistehtävässä.

HSY:n riskienhallinnanmalli on kuvattu ohjeen liitteenä.

2.3 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät ja vastuut

Yhtymäkokous päättää HSY-yhtymäkonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista.

HSY:n hallitus vastaa HSY-yhtymäkonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä. HSY:n hallitus hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat sekä valvoo sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon tuloksellisuutta. HSY:n hallitus antaa toimintakertomuksessaan selonteon sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä konsernivalvonnan järjestämisestä.

Johtavien viranhaltijoiden tehtävänä on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Myös muiden esihenkilöiden on seurattava vastuullaan olevien toimintojen valvonta- ja riskienhallintatoimenpiteiden riittävyttä sekä ryhdyttävä viivyttämättä tarpeellisiin toimenpiteisiin aina, kun hyvän johtamis- ja hallintotavan, riskienhallinnan sekä sisäisen valvonnan vastaista toimintaa havaitaan. Sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta vastaavat täten kaikki tilivelvolliset ja esihenkilöt.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan operatiivinen kokonaisvastuu on HSY:n toimitusjohtajalla, joka antaa näitä koskevat lisäohjeet.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat (tai vastaava tahot) vastaavat niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta. Konserniyhteisöt raportoivat konsernijohtolle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta sekä merkittävien riskien hallinnasta HSY-yhtymäkonsernia koskevan ohjeistuksen mukaisesti.

HSY:n riskienhallinnan tehtäviin kuuluu kokonaisvaltaisen riskienhallinnan järjestäminen ja kehittäminen. Riskienhallinta vastaa HSY:n yhteisen riskikartan kokoamisesta ja toimenpiteiden seurannasta ja analysoinnista toimialojen ja tulosalueiden antamien tietojen

pohjalta, raportoi riskienhallinnan tilasta HSY:n toimitusjohtajalle, tarkastuslautakunnalle, tilintarkastajalle ja muille sidosryhmille. Riskienhallinta kehittää riskienhallinnan prosesseja, mittareita, auditointeja ja raportointia sekä edistää digitaalisten työvälineiden käyttöönottoa kokonaisvaltaisessa riskienhallinnassa. Riskienhallinnan tehtäviin kuuluu myös HSY:n vakuutettavien riskien kartoitus, vakuutustarpeen ja vakuutussopimusten sisällön arviointi sekä muut vakuutuspolitiikassa mainitut tehtävät.

Sisäinen tarkastus edistää sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa tarkastus- ja konsultointitoiminnalla. Sisäinen tarkastus tuottaa johdolle arviointitietoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävydestä ja tehokkuudesta hallituksen hyväksymän toimintaohjeen ja tarkastussuunnitelman mukaisesti.

Toimialat ja tulosalueet sekä konserniyhteisöt raportoivat osana normaalia talouden ja toiminnan raportointia vuosittain merkittävimmistä riskeistään, niiden hallinnasta ja hallintatoimenpiteiden vaikuttavuudesta. Nopeasti kehittyvistä ja toteutuneista riskeistä sekä niiden vaikutuksista raportoidaan HSY-yhtymäkonsernissa kulloinkin voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti.

Jokainen kuntayhtymän toimiala ja tulosalue sekä HSY-yhtymäkonsernin konserniyhteisöjen hallitukset antavat osana HSY-yhtymäkonsernin tilinpäätösprosessia selonteon sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, valvonnassa havaituista puutteista ja toimenpiteistä niiden korjaamiseksi. Selontekojen tulee perustua dokumentoituun itsearviointiin.

Tilintarkastaja antaa tilintarkastuskertomuksessa lausunnon sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä konsernivalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä tekee esityksen vastuuvapauden myöntämisestä ja mahdollisesta tilivelvolliseen kohdistuvasta muistutuksesta. HSY:ssä tilivelvollisia ovat hallituksen jäsenet ja hallintosäännön mukaiset johtavat viranhaltijat.

2.4 Sisäisen valvonnan viitekehys HSY-yhtymäkonsernissa

HSY-yhtymäkonsernissa sisäisen valvonnan järjestäminen ja sen tehokkuuden arviointi perustuu kansainväliseen COSO -erm -viitekehukseen. Sen mukaan sisäinen valvonta kuvataan prosessina, jonka avulla pyritään varmistamaan organisaation tavoitteiden saavuttamisesta.

Tavoitteet voidaan ryhmitellä seuraaviin neljään luokkaan

- strategiset (korkean tason tavoitteet, jotka ovat organisaation toiminta-ajatuksen mukaisia ja sitä tukevia)
- toiminnalliset (organisaation voimavarojen tehokas ja taloudellinen käyttö)
- raportointia koskevat (raportoinnin luotettavuus)
- vaatimustenmukaisuutta koskevat (sovellettavien lakien ja määräysten noudattaminen)

Sisäinen valvonta käsittää kaikki ne toimenpiteet ja menettelyt, joiden avulla tavoitteiden saavuttaminen pyritään varmistamaan. COSO -erm -viitekehysten mukaan sisäisen valvonnan osa-alueet ovat

- valvontaympäristö
- riskienhallinta
- valvontatoiminnot
- informaatio ja kommunikaatio
- seuranta

Riskienhallinta on siten osa sisäistä valvontaa, missä tunnistetaan, arvioidaan ja hallitaan tavoitteiden saavuttamista uhkaavia tekijöitä.

Valvontaympäristö käsittää HSY:n sisäisen toimintaympäristön, organisaation, johtamis- ja hallintojärjestelmän, tehtävien ja vastuiden jakamisen sekä toimintaprosessit ja niihin liittyviä säännöt ja ohjeet. Valvontaympäristö luo perustan sille, että toiminta on strategian mukaista ja tavoitteet ovat saavutettavissa. Valvontaympäristöön kuuluvat myös mm. eettiset normit ja organisaation arvot sekä hyvä johtamis- ja hallintotapa. Nämä kaikki vaikuttavat organisaation ilmapiiriin ja siihen, miten henkilöstö tarkastelee ja käsittelee erilaisia riskejä.

Riskienhallinta käsittää riskien tunnistamisen, arvioinnin ja niihin vastaamisen. Riskeihin vastaaminen voi tapahtua poistamalla, hyväksymällä, jakamalla tai vähentämällä tunnistettujen riskien vaikutuksia organisaatioon. Esimerkiksi kehittämällä menettelytapoja tai valvontatoimenpiteitä voidaan tehokkaasti vastata tunnistettuihin riskeihin.

Säännöllisiä valvontatoimenpiteitä ovat muun muassa johdolle laadittavat raportit, talousarvion toteutumisen seuranta, toimintaperiaatteiden ja ohjeiden noudattamisen seuranta, poikkeamien seuranta, hyväksymis- ja valtuutusjärjestelmät sekä säännölliset täsmäytykset. Prosesseihin rakennetut kontrollit havaitsevat ja estävät tai korjaavat niissä ilmeneviä virheitä ja epäjohtonmukaisuuksia. Kontrollit varmistavat tapahtumien ja tietojen oikeellisuutta, tukevat prosessin sujuvaa etenemistä ja siihen liittyvän tietojärjestelmän tehokasta käyttöä, valvovat päätösten, lakien ja valtuuksien noudattamista, suojaavat tietoja, estävät virheitä ja väärinkäytöksiä sekä varmistavat tehtävien riittävän eriyttämisen ja turvaavat toiminnan jatkuvuutta.

Informaation ja kommunikaation on oltava sellaista, että organisaation johto, henkilöstö ja muut sidosryhmät saavat oikea-aikaisesti olennaisen tiedon. Tarvittava tieto on tunnistettava, kerättävä, ja viestittävä sellaisessa muodossa, että henkilöstö voi hoitaa tehtävänsä. Tehokas tiedonkulku edellyttää viestintää sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti organisaation sisällä ja viestintää ulkoisten sidosryhmien kanssa.

Seurannalla varmistetaan sisäisen valvonnan ja riskienhallintajärjestelmän toimivuutta. Seuranta toteutetaan tavanomaiseen toimintaan liittyvänä jatkuvana seurantana (esimerkiksi esihenkilövalvonta ja säännölliset raportointivelvoitteet) ja erillisinä arviointeina (esimerkiksi sisäiset auditoinnit ja sisäinen tarkastus). Seurantaan liittyy olennaisena osana se, että todettuihin poikkeamiin reagoidaan korjaavin toimenpitein.

Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteuttaa koko organisaatio, mukaan lukien hallitus, johto sekä koko henkilöstö. Vastuu sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta on kuitenkin organisaation ylimmällä johdolla. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen on osa organisaation johtamista. Johto määrittelee toimintatavat ja ohjeet, joiden avulla asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. HSY:ssä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistukseen luetaan sisältyväksi kaikki voimassa olevat yhtymäkokouksen, hallituksen sekä viranhaltijoiden antamat päätökset ja muu ohjeistus henkilöstölle.

2.5 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan resursointi ja riittävyys

HSY-yhtymäkonsernin tehtävät on järjestettävä siten, että HSY-yhtymäkonsernin kaikilla tasoilla ja kaikissa toiminnoissa on riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan on katettava HSY-yhtymäkonsernin oman toiminnan lisäksi myös muu toiminta, josta HSY-yhtymäkonserni vastaa lainsäädännön, omistuksen, ohjaus- ja valvontavastuun sekä muiden velvoitteiden tai sopimusten nojalla. Tämä tarkoittaa esimerkiksi ulkoistettuja palveluja kuten jätehuollon kuljetuspalvelut ja kumppanuushankkeita, joita toteutetaan ulkopuolisella rahoituksella.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisessä otetaan huomioon toiminnan laatu, laajuus ja monimuotoisuus. Sisäisen valvonnan on oltava riittävää ja oikeassa suhteessa toimintaan ja sen sisältämiin riskeihin. Sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota organisaation toiminnan ja sen toimintaympäristön muuttuessa.

Vuosittain tulee kokonaisvaltaisesti analysoida toimintaympäristön muutoksia ja tunnistaa tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida riskien vaikutuksia ja laatia tarvittavat toimenpideohjelmat riskien hallitsemiseksi. Riskienarviointi tulisi suorittaa myös jokaisen merkittävän päätöksen valmistelun yhteydessä. Riskienarviointi tulee suorittaa toimintajärjestelmässä kuvattuihin prosesseihin ja merkittävimpiin riskeihin on määriteltävä toimenpiteet. Riskienarviointi kuuluu myös projektien toteuttamiseen. Projektin riskit on arvioitava ennen projektin aloittamista ja arviointia päivitetään tarpeen mukaan projektin edetessä.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että asetetut tavoitteet saavutetaan ja että toiminta on tuloksellista. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat jatkuva osa päivittäistä johtamista, ohjaamista ja työn toteuttamista eikä sitä eriytetä muusta tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävästä toiminnasta. Sisäinen valvonta toteutuu mm. selkeinä tehtävinä, toimivallan ja vastuiden jakoina, valvonta- ja raportointivelvoitteina, operatiivisten toimintojen, tietojärjestelmien ja tietojen suojaamisena, omaisuuden turvaamisena ja suojaamisena sekä sopimusten hallintana.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tulee toteutua kuntayhtymäkonsernin johtamis- ja hallintojärjestelmissä, päätöksenteossa, toiminnan ja talouden suunnittelussa ja seurannassa, poikkeamiin reagoinnissa ja suoriutumisen arvioinnissa kaikilla organisaation tasoilla. Tästä syystä tulee varmistaa, että tilivelvolliset ja muut viranhaltijat sekä konserniyhteisöjen edustajat ovat tietoisia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vastuista. Johto vastaa siitä, että henkilöstö on tietoinen sisäisen valvonnan järjestelyistä.

3 Riskienhallinta

3.1 Riskienhallinnan prosessi

HSY-yhtymäkonsernissa riskienhallinnan prosessia ei eroteta konsernin muusta suunnittelu- ja raportointisyklissä kuntayhtymän talousarviovuoden aikana. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tuloksellisuutta seurataan talousarvion valmistelun ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Vuosittain päivitetään HSY:n riskikartta ja seurataan riskien hallintatoimenpiteitä koskevien toimenpidesuunnitelmien toteuttamista ja arvioidaan riskien hallintatoimenpiteiden vaikuttavuutta HSY:n toimialoilla ja tulosalueilla sekä konserniyhteisöissä. Riskien hallintatoimenpiteistä päättäminen edellyttää riskien todennäköisyyden ja vaikutusten vakavuuden, riskirajojen, hyväksyttävän riskitason ja riskinkantokyvyn määrittelyä.

HSY:n riskienhallinnan johtamismallin mukainen kehittämissyhmä (ERM-ryhmä) vastaa HSY:n kokonaisvaltaisen riskienhallinnan ohjauksesta ja kehittämisestä. Ryhmän tehtäviin kuuluvat HSY:n riskikartan riskien ja niiden hallintatoimenpiteiden kattavuuden, laadun ja vaikuttavuuden arviointi, riskienhallinnan koulutustarpeisiin ja riskienhallinnan työvälineisiin liittyvät linjaukset sekä riskienhallinnan kytkeminen strategiasuunnitteluun ja turvallisuusjohtamiseen. ERM-ryhmä raportoi HSY:n johtoryhmälle riskienhallinnan tilannekuvasta kolme kertaa vuodessa osavuositarkastusten rytmissä. Tilannekuvan muodostamiseksi ERM-ryhmän edustajat tapaavat toimialojen, tulosalueiden ja yhteisten palvelujen johtoryhmät 1–2 kertaa vuodessa.

3.2 Riskien tunnistaminen ja luokittelu

Riskien todennäköisyydet ja vaikutukset arvioidaan ensin johdon riskien osalta sekä toimiala- ja tulosaluekohtaisesti, ja arviointityön tuloksena muodostetaan johdon riskikartta sekä toimiala- ja tulosaluekohtaiset riskikartat.

Merkittävät riskit koko HSY-tasolla tunnistetaan toimiala- ja tulosaluekohtaisista riskikartoista sekä johdon riskeistä ja kootaan yhteen HSY-tasoiseksi riskikartaksi, joka sisältää riskilukujen mukaisessa suuruusjärjestyksessä n. 25–30 HSY:n suurinta riskiä. Riskikartta voi sisältää kaikenlaisia riskejä. Esimerkkejä riskeistä ovat operatiiviset, toiminnalliset, taloudelliset ja hallinnolliset riskit sekä ICT-riskit, henkilöriskit ja maineriskit.

Kokonaisvaltainen riskienkartoitus on jatkuva prosessi. Johtoryhmä hyväksyy HSY:n riskikartan, joka päivitetään vuosittain.

3.3 Riskien eliminointi tai pienentäminen

Jotta riskejä voidaan pienentää, vaikutuksiltaan merkittävien ja todennäköisten riskien tunnistaminen on avainasemassa. Riskeistä eri toimialoilla on kokemusperäistä tietoa, jonka lisäksi tulee ennakkoluulottomasti tarkastella ja pyrkiä tunnistamaan sellaisia riskejä ja niiden yhdistelmiä, jotka eivät ole vielä koskaan toteutuneet. Esimerkiksi monet suuronnettomuudet syntyvät usean peräkkäisen riskin toteutumisen ketjuna. Ketjuun kuuluvan yksittäisen riskin toteutumisen todennäköisyys voi olla hyvinkin pieni.

Jokaisella tunnistetulla riskitapahtumalla tulee olla kirjatut toimenpiteet riskin eliminointiksi tai pienentämiseksi. Kaikille tunnistetuille riskeille nimetään vastuutahot tai vastuuhenkilöt, jotka vastaavat kyseisten riskien hallinnasta, riskien pienentämiseksi tai eliminointiksi tehtävistä toimenpiteistä ja niiden aikatauluista sekä toimenpiteiden seurannasta.

Riskienhallinnan vastuunjako ja roolitus organisaation eri toimijoiden välillä täytyy olla hyvin selvillä ja harjoiteltu, jotta tositilanteessa toiminta olisi johdonmukaista ja tehokasta.

Riskienhallinnan liittymisestä ulkopuolisiin organisaatioihin ja järjestelmiin tulee olla selkeä kuva organisaatiossa. Esimerkiksi pelastuslaitoksen ja kaupunkien valmiusviranomaisten kanssa tehdään säännöllistä yhteistyötä riskienhallinnan alueella.

Operatiivisia toimintoja suojataan etukäteen erilaisilla teknisillä ratkaisuilla kriittisissä toiminnoissa. Ennakoivaa riskienhallintaa ovat myös rakenteiden ja teknisten järjestelmien tarkastukset ja kuntoarviot. Vesihuoltoon on laadittu kattavat riskienhallintasuunnitelmat sekä vedentuotannolle ja jakelulle että jätevedenpuhdistukselle (WSP Water Safety Plan ja SSP Sanitation Safety Plan). Vedentuotantoketjussa noudatetaan HACCP-ohjelmaa (Hazard Analysis and Critical Control Points / Vaara-analyysi ja kriittiset valvontapistet).

Henkilöriskit liittyvät muun muassa henkilöstöressurssien kohdistamiseen, osaamiseen, osaamisen kehittämiseen, motivaatioon ja mahdollisiin väärinkäytöksiin. Keinoja henkilöriskien ennaltaehkäisyyn ovat esimerkiksi selkeät vastuut ja toimivalta, henkilöstön kouluttaminen ja hyvä perehdyttäminen sekä varahenkilöjärjestelyt. Tietojen kattava dokumentointi pienentää henkilöriippuvuutta. Tehtävien eriyttämisellä tavoitellaan virheiden ja väärinkäytösten estämistä jakamalla tehtävät useampaan eri vaiheeseen eri henkilöille (vaarallisten työyhdistelmien eliminointi).

Henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä tunnistetaan, arvioidaan ja niille määritellään hallintakeinoja tekemällä tietosuojan vaikutustenarviointi. Vaikutustenarvioinnista säädetään EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa.

Väärinkäytöksenä pidetään erilaisia epärehellisiä, epäeettisiä tai annettuja ohjeita rikkovia taikka lainvastaisia tekoja. Väärinkäytöksen havaitseminen perustuu väärinkäytöksen tunnusmerkkien tunnistamiseen. Näitä ovat esimerkiksi väärät tai väärennetyksi epäillyt asiakirjat, omaisuuden tai tiedon hävittäminen ja päätösvallan käyttäminen ohi ohjeistuksen tai delegoidun toimivallan. Toimiva sisäinen valvonta ehkäisee väärinkäytöksiä. Johdon velvollisuutena on toteuttaa sisäistä valvontaa väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi sekä puuttua havaittuihin väärinkäytöksiin. HSY:n toiminnassa tapahtuneista väärinkäytöksistä voi ilmoittaa sähköistä ilmoituskanavaa käyttäen tai suoraan johtavalle lakimiehelle, joka ohjaa väärinkäytösten selvittämistä väärinkäytösten hallintaohjeen mukaan.

Vakuutuksilla voidaan kattaa osa riskeistä. HSY:n vakuutettavat riskit kartoitetaan ja arvioidaan toimialoittain ja tulosalueittain vakuuttamista varten. Vakuutukset uudistetaan kerran vuodessa, jolloin arvioidaan niiden päivitystarve. Myös kalenterivuoden aikana voi tulla päivityksiä esimerkiksi, jos HSY:n vakuutettavaan omaisuuteen tulee uusia kohteita investointien valmistumisen myötä tai jos arvioidaan, että vakuuttamalla olisi järkevä kattaa jotain aikaisemmin vakuuttamattomia riskejä.

3.4 Riskienhallinnan huomioiminen HSY:n muissa ohjeissa ja politiikoissa

HSY:n vakuutuspolitiikka on tärkeä osa riskienhallintaa. Vakuutuspolitiikka määrittelee, miten HSY:n toimintaa, henkilöstöä ja omaisuutta vakuutetaan ja miten vakuutuksia hallinnoidaan. Vakuutuspolitiikan tavoitteena on määrittää kuntayhtymän vakuutusten hallinnan keskeiset periaatteet, ohjata vakuuttamista ja varmistaa, että vakuuttaminen toimii kassavirtaa ja tulosta tasoittavana keinona vahingon satuttua.

HSY:n turvallisuuden johtaminen sekä vastuut ja roolit on kuvattu HSY:n turvallisuuspolitiikassa. Turvallisuustoiminnan tavoitteena on varmistaa HSY:n tuotannon ja toiminnan häiriöttömyys kaikissa olosuhteissa.

HSY:n tietoturvan järjestäminen on kuvattu tietoturvapolitiikassa ja sen tarkemmissa ohjeissa. HSY:n tietoturvan ensisijaisena tavoitteena on varmistaa korkealla tasolla organisaation tuottamien palveluiden ja toiminnan turvallisuus, luotettavuus ja jatkuvuus.

HSY:n varainhankinnan ja siihen liittyvän riskienhallinnan keskeiset periaatteet on määritelty HSY:n varainhankintapolitiikassa. HSY:n varainhankinnan riskeihin pyritään suojautumaan mm. hajauttamalla rahoitusta laina-ajan pituuden, lyhennysohjelman, vastapuolen ja rahoitusmarkkinan sekä korkoperusteen mukaan.

4 Kuntalain mukainen selonteko

Kuntalain mukaan hallituksen tulee raportoida toimintakertomuksessa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä. Lisäksi toimintakertomuksessa tulee antaa selvitys konsernivalvonnasta ja merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä. Selonteon laatiminen on aikaisemmin perustunut kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeeseen kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta. Yleisohjeessa annetaan edelleen ohjeet selonteon sisällöstä.

HSY:n sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaisesti jokainen kuntayhtymän toimiala ja tulosalue sekä konserniyhteisöt antavat vuosittain osana HSY-yhtymäkonsernin tilinpäätösprosessia selonteon sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, valvonnassa havaituista puutteista ja toimenpiteistä niiden korjaamiseksi. Selontekojen tulee perustua dokumentoituun itsearviointiin.

HSY:ssä on laadittu arviointikehikko (lomake), jota toimialat, tulosalueet ja konserniyhteisöt käyttävät arvioidessaan vastuullaan olevan hyvän hallintotavan, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista. Lomakkeen kysymykset on ryhmitelty COSO -erm viitekehyksen mukaisesti. Arviointikehikon käyttö tukee järjestelmällistä ja dokumentoitua sisäisen valvonnan arviointia. Itsearviointi tulee aina räätälöidä arvioivan tahon tarpeita, tavoitteita ja riskejä vastaavaksi.

Selonteot käsitellään ja hyväksytään toimialojen ja tulosalueiden johtoryhmissä sekä konserniyhteisöjen hallitusten kokouksissa ja toimitetaan HSY:n riskienhallinnalle. Riskienhallinta valmistelee selontekojen perusteella HSY:n toimintakertomuksessa annettavan selonteon, jonka toimitusjohtaja esittää hallituksen kokouksessa osana HSY:n tilinpäätöksen käsittelyä ja hyväksymistä.

Liite HSY:n kokonaisvaltaisen riskienhallinnan malli

HSY:n kokonaisvaltaisen riskienhallinnan malli

